

מראי מקומות - יומא

כה:

אבינו יצא מכלל בן נח אפילו לקולא, שהרי קודם מתן תורה היה אסור לגויים לאכול ולשתות חלב משום אבר מן החי, ורק אחר מתן תורה הותר להם, ומכך שאברהם אכל חלב, על כרחך יצא מגדר בן נח אפילו להקל, ולכך נקט עירוב תבשילין [אבל לכאורה קשה, כיצד נתן חלב למלאכים, הלא סבר שהיו ערביים ויש להם דין בני נח שאסורים בחלב, וצריך עיון, ועיין בהערות להגרי"ש].

והגבורת ארי תירץ, שאמרו עירובי תבשילין לומר שאף שלא היה שייך אצל אברהם הסברא הואיל ומקלעי אורחים, שהרי הכל היו גוים, חוץ מבני ביתו, מכל מקום עשה עירוב תבשילין לקיים מצות חז"ל (ולפי זה צריך לומר שבאמת לא בישל מיום טוב לשבת). ובספר אוצר חידושים על מסכת יומא הובא מתקנת עזרא בשם ר' נתן אדלער, שכיון שאהל אברהם היה פתוח לאורחים בכל זמן, מסתמא כל מה שיבשל ראוי הוא לאורחים שיכולים לבא, ואם כן יש סברא לומר שאינו צריך ערוב תבשילין, והחידוש הוא שאף שלא היה בזה צורך קיים מצוה זו.

ובחידושי הגרי"ז (סטנסיל) כתוב, שהיה אפשר להקשות, כיצד קיים אברהם מצות שבת, והלא גוי ששבת חייב מיתה, וביאה שהאיסור על הגוי לשבות הוא רק מחמת שעושה דת לעצמו, אבל מי שהוא בחפצא ישראל, וכמבואר שהיה להם דין ישראל קודם מתן תורה, הרי שייך להם החפצא של שבת, וממילא מותר לשבות. ולשון הרמב"ם הוא שכל שכן שאסור לעשות מועד לעצמו, וזהו שנקטה הגמרא ערוב תבשילין בדווקא, לפי שהוא מענין יום טוב ושבת, ללמד שגם שבת ויום טוב קיים קודם שנצטווה.

ו. ואיבעית אימא הך דקאי אארעא

פירש רש"י, אמר הך דקאי אארעא האיר פני המזרח בלשון שאלה, וזה אומר לו עד שבחברון האיה, והאי דקאי אארעא אמר לו הן, כלומר, כך אני שואל. והקשה בתוספות רבינו פרץ, שאם כן לא התפרש בגמרא מה השיב זה שהיה למעלה, האם הוא עד שבחברון או לא. ולכן פירש באופן אחר. אך הריטב"א הביא דברי רש"י בנוסח אחר קצת, שהעומד על הגג היה אומר שכבר האיר פני המזרח עד שבחברון, וזה שעמד למטה אמר לו שדי בכך, וזהו שהיה שואל, ולפי זה לא קשה קושיית התוספות רבינו פרץ, לפי שאכן לא היה לזה למעלה צורך להשיב.

ז. אשה לא תלוש לא בחמה ולא בחמי חמה

הריטב"א בפסחים (מב.) פירש, שאף שלכאורה פשוט שאם אסור בחמי חמה, ודאי שבחמה אסור. מכל מקום באו לומר שבחמין אסור אפילו אם אחר כך נצטנו. עוד תירץ, שלעולם אינו אסור אלא בזמן שהם על כל פנים פושרים, ומה שנקטו את שניהם, היינו בדרך 'זו ואין צריך לומר זו'.

א. צלותיה דאברהם

תמהו הראשונים, מדוע זה נקרא צלותיה דאברהם, הרי יצחק תיקן את תפילת המנחה. וכתב התוספות רי"ד שסוגייתנו סוברת כהדעה הסוברת במסכת ברכות (כז) שתפילות כנגד תמידים תקנום, ולא האבות תקנום, ולפי זה יש לומר שאברהם קיים את מצות תפילת מנחה כמו כל המצוות דרבנן, כמבואר בגמרא לקמן. וראה עוד בתוספות ישנים מה שכתב בזה.

ב. זקן ויושב בישיבה היה שנאמר ואברהם זקן בא בימים

פירש המהרש"א, שכבר ארבעים שנה קודם לכן כתוב 'ואדני זקן', ואם כן ודאי שהיה זקן, ומה הוסיף בזה הפסוק, ומוכרחין לומר שזקן זה היינו זה קנה חכמה. ולגבי יצחק ויעקב ביאה שכיון שודאי לא בא הכתוב לספר בגנותם, לומר שכהתה ראייתם, ודאי הכוונה לומר שמתוך שהיו מרבים בישיבה, הותש כח ראייתם.

ג. קיים אברהם אבינו כל התורה כולה

כתב בשו"ת הרמ"א (י) שרק אברהם עשה כן, ולא בני ביתו, והביא ראיה מכך שיעקב אבינו בן בנו של אברהם נשא שתי אחיות.

ד. קיים אברהם אבינו כל התורה כולה

במלא העומר (להמהרא"ל צינץ, פ' תולדות) הביא מה קושיית המפרשים, שאם כן מדוע לא קיים אברהם אבינו מצות מילה קודם שנצטווה. ותירץ שלא קיים אלא מצוות שיוכל לקיימם גם לאחר שנצטווה מאת הקב"ה. אבל מצות מילה, שאם היה מקיים את המצוה קודם שנצטווה מהקב"ה, לא יוכל שוב לקיימה אחר שיצטווה מה', ולכן העדיף להמתין מקיום מצוה זו שלא לקיימה אלא אחר הציווה.

ה. קיים אברהם אבינו אפילו עירוב תבשילין

הקשו התוספות ישנים מדוע הזכיר דוקא עירוב תבשילין, ורבו הפירושים בזה. והמהרי"ץ חיות כתב להגיה 'ערובי תחומין', וכן הביא במעיינה של תורה (פ' תולדות) בשם הגר"א, וביארו שנקטו עירובי תחומין מפני הלשון 'עקב', שהכוונה למצוה הנועשית בעקבי הרגלים. ובדעת זקנים (בראשית י"ח, ח) כתב, שכוונת הגמרא לתבשילין מעורבין, דהיינו בשר בחלב, שלא אכל בשר אחר חלב אלא חלב ואחר כך בשר, ככתוב (שם) 'ויקח חמאה וחלב', ורק אחר כך 'בן הבקר אשר עשה' [ויש לעיין האם זהו שלא כדעת הזוהר, שבסעודה אחת אסור אפילו חלב ואחר כך בשר, ואולי אין זה חשוב כסעודה אחת, כיון שלא היה שם לחם, כמבואר ברש"י שם].

וכתב החתם סופר (שו"ת יו"ד ע"ג) שלפי זה מיושבת קושיית התוספות ישנים, לפי שנקטו בשר בחלב ללמדנו שאברהם